

BÜTÜN ESERLERİ XV
1859-1908

Sanat Nedir ve Edebiyat Üzerine Yazılar

Lev Tolstoy gibi, sadece kendi halkının, Rusya'nın değil, bütün dünyanın yazarı olmuş birinin şaheserlerini dilimize çevirmek başlı başına bir iş. Biz alışkanlık olanı yapmak, sadece en sevilen eserlerinin çevirilerini yapmak yerine, Tolstoy'u Türkçede hak ettiği gibi ağırlayacak ve Tolstoy'un dünyasını bütünüyle, iniş ve çıkışlarıyla tanıtacak bir külliyat oluşturmak istedik. *Tolstoy Bütün Eserleri*, bütün edebi eserlerinden, yarım kalmış çalışmalarından günlüklerine dek her şeyi içeriyor.

Bu fikrin doğuşu ve somutlaşması, Tolstoy'un yaşadığı çiftlikte bulunan Yasnaya Polyana Müzesi ve orada düzenlenen Uluslararası Tolstoy ve Rus Edebiyatı Çevirmenleri Semineri sayesinde oldu. Yasnaya Polyana bugün de, tıpkı Lev ve Sofya Tolstoy zamanında olduğu gibi, Tolstoy'un sanatı ve düşüncesinin ortaya çıktığı ortamı yaşatmakta ve çevirmenleriyle bütün dünyayı bir araya getirmektedir. Uğur Büke'yle birlikte hazırladığımız bu külliyatın Türkçede bir Tolstoy Müzesi olmasını, aynı zamanda Rus dünyasına bir kapı olmasını hayal ediyoruz.

Rusçada 1935-1958 arasında yayımlanan 90 ciltlik ve 1978-1985 arasında yayımlanan 22 ciltlik Tolstoy külliyatlarından karşılaştırmalı olarak yararlandığımız bu *Bütün Eserleri*'nde temel hiçbir şeyin eksik kalmamasını hedefliyoruz. Kronolojik sırada, Tolstoy'un yazış tarihlerine uygun olarak hazırlanan bu ciltlerde okur Tolstoy'un sanatının ve düşüncesinin şekillenmesini adım adım izleme fırsatı bulacaktır.

Tolstoy Bütün Eserleri Editörü
Sabri Gürses

1859-1908

СТАТЬИ ОБ ИСКУССТВЕ И ЛИТЕРАТУРЕ

Bütün Eserleri XV

1859-1908

Sanat Nedir ve Edebiyat Üzerine Yazılar

© 2018, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Rusça Editörü Sabri Gürses

Yayına Hazırlayan Elif Yeşilkaya

Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Tülay Malkoç

ISBN 978-625-449-322-5

ISBN 978-625-449-323-2 (Ciltli)

1. Basım: Ocak 2022

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 511 53 03 (pbx) Faks: (0212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 43949

TOLSTOY

BÜTÜN ESERLERİ XV

SANAT NEDİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE YAZILAR

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
SABRİ GÜRSES

ALFA

tamadres.com

Aksi belirtilmedikçe tüm notlar
Türkçe çevirmenine ve editörüne aittir.

İÇİNDEKİLER

Tolstoy'un Estetiği, 7

Sanat Nedir? (1898), 15

Ekler, 245

Ek I, 247

Ek II, 256

Edebiyat Hakkında (1859), 262

"Çiçek Bahçesi" (1886), 266

Sanat Hakkında (1889), 270

Maupassant Hakkında (1894), 275

Semyonov Hakkında (1894), 303

Sanat Nedir? İçin İngilizce Baskıya Önsöz (1898), 306

Polenz Hakkında (1902), 310

Shakespeare Hakkında (1904), 320

Çehov Hakkında (1905), 397

Ertel Hakkında (1908), 403

Orlov Hakkında (1908), 405

Gogol Hakkında (1909), 414

Yarım Kalanlar, 417

Halk İçin Yayın Yapmak (1884), 419

Sanat Denen Şey Hakkında (1896), 429

Sanat Nedir? Taslakları, 469

tamadres.com

TOLSTOY'UN ESTETİĞİ

Tolstoy'un edebi eserlerinin son halkası *Sanat Nedir* ya da *Nedir Bu Sanat* denebilecek olan, uzun soluklu çalışmasıdır. Bütün olarak sanatın, edebiyattan resme dek her yönüyle ne olduğunu, neye hizmet ettiğini ele alan, çağının sanatını bütün sanat ve insanlık tarihi karşısında sorgulayan bu çalışma, Tolstoy'un sanat hakkındaki düşüncelerinin ufkunu sergiler. Tolstoy burada, *Savaş ve Barış* kadar büyük bir işe kalkışır, bütün bir estetik tarihini bir toplamda ele almak, aktarmak ve yeni bir anlayış sunmak ister. Güzellik, iyilik, yararlılık kavramlarına yönelik yaklaşımları eleştirir ve ardından cesur bir hamleyle sanatın yozlaştığını öne sürerek bu yozlaşmanın sebebini, sanatın halkla ilişkisinin kopmasının sebeplerini açıklar. Ona göre sanat, kurumsallaşan dinle birlikte zengin sınıfın emrine girerek, zengin sınıfın yozlaşmasını paylaşarak köklerinden, halktan uzaklaşmıştır. Bunu savunurken Tolstoy, kendi sanatını da eleştirir ve iki hikâyesi dışında bütün eserlerini başarısız bulduğunu ilan eder. Otobiyografik bir edebiyat anlayışıyla yola çıkan ve aristokrasinin hayatını tarihselleştiren Rousseaucu bir yazar için aşırı bir noktadır bu.

Tolstoy'un düşüncesi genel olarak birçok düşünce-
nin bir birleşimidir; sanat konusundaki düşünceleri de
o dönemde dünyanın dört bir yanında toprak mülki-
yetinin, kilise kurumunun, devletin eleştirisini yapan
birçok insanın düşüncelerinin bir sentezidir. Eserlerin-
de Levin gibi kendi topraklarını halkla adil paylaşmak
için birçok girişimde bulunan kahramanlara yer veren
Tolstoy için, sonunda bizzat eserlerinin içeriği ve mül-
kiyeti de bir konu haline gelmiştir. *Diriliş* romanının
gelirini Duhoborların göç hareketinin bedelini karşıla-
mak için kullanır, bu, hayatının en son döneminde bü-
tün telif gelirlerini reddetmesine dek varacaktır; *Sanat
Nedir* bütün bunların ışığında okunabilir, Tolstoy onu
yazmaya hazırladığı on beş yıl boyunca sanatın top-
lum yararına, halk yararına olması için izlenmesi gere-
ken yolu belirlemeye çalışmıştır.

Sanat Nedir? metninin mimarisi ilginçtir. Tolstoy
sanat hayatı boyunca sanat üzerine düşündü, notlar
aldı, fikirlerini eserlerinde işledi. Fakat konu hak-
kında düzenli olarak düşünmeye başlaması 1880'li
yillarda oldu. Bu yıllarda eserlerini farklı bir göz-
le değerlendirmeye başlayan yazar, dönemin temel
konularından biri olan halk yayıncılığı için bir der-
nek kurmayı düşündü ve Moskova, Hamovniki'deki
evinde bunun için 1883 yılı aralık ayından itibaren
dönemin sanatçı ve yazarlarını bir araya getiren çe-
şitli toplantılar düzenledi. Birkaç ay sonra, Şubat
1884'teki bir toplantıda *Halk İçin Yayın Yapmak*
üzerine konuşması, aynı yılın sonunda Peterburg'da
Posrednik (Aracı) adlı yayınevinin kurulmasının ilk
adımı oldu. 1935 yılına kadar varlığını sürdürecektir
olan yayınevinin ilk yöneticisi, Tolstoy'un eserlerinin
dünyaya ve günümüze ulaşmasında büyük rol oyna-

yan V.G. Çertkov oldu. Yayınevi 1892 yılında Moskova'ya taşındı, 1897 yılında Çertkov'un Duhoborlar için yazdığı bir yazı nedeniyle Londra'ya sürgüne gitmesi sonucunda, İngiltere'de de bir şubesi oldu.

Dolayısıyla 1889 yılında *Rus Düşüncesi* adlı derginin editörü Goltsev, sanat ve güzellik ilişkisi konulu bir çalışması için Tolstoy'dan bir yazı istediği sırada, Tolstoy'un temel düşünce konularından biri halk için yapılan sanat ve yayıncılıktı. Tolstoy görüşlerini ona dikte ettirdi, Goltsev bu fikirlerden kendi çalışmalarında yararlandı. Tolstoy'sa Mart 1889'da "Sanat Hakkında" adlı makalesi üzerine çalıştı, ama tamamlamadı. Ama bu dönemde Avrupalı dekadan sanatın Rusya'ya etkisinin Tolstoy'u kaygılandıracağı anlaşılıyor. "Sanat Denen Şey Hakkında" adlı yazısı, 1894 yılında onu ziyarete gelen V. F. Lazurski adlı bir edebiyat öğretmeniyle dekadan şairler üzerine sohbetleri sonucunda ortaya çıktı. *Sanat Nedir*'de yer alan fikirlerin özgün halleri, hatta daha açık ifade edilmiş halleri burada yer alıyor. Bu fikirleri kesin bir sonuca ulaştırma düşüncesi Tolstoy'u terk etmediği için, sonunda 1897 yılı yoğun bir şekilde çalışmasını tamamlama, daha sistemli bir şekilde sokma çabasıyla geçti. Yıl boyunca Sofya Andreyevna onu defalarca temize çekti, Tolstoy ilk kez ağustos ayında arkadaşlarına bir kısmını okudu, ekim ayında Sofya Andreyevna son halini temize çekti ve çalışma ilk kez 1897 Kasım ayından 1898 şubat ayına kadar N. Grot'un dergisinde yayımlandı. Fakat sansür çalışmaya müdahale etmişti. Eserin sansürsüz, ilk tam baskısı 1898'de, E. Maude'ye ait İngilizce çevirisi oldu. Rusçada eksiksiz olarak 1906 yılında, Posrednik tarafından yayımlandı.

Bu açıdan bakılınca, Tolstoy'un 1905 meşrutiyet devrimine giden sürecin enerjisiyle yüklü bu çalışmasının neden daha sonra Sovyet estetiğinin temel metinlerinden biri haline gelmediği sorusu ortaya çıkar. Aslında Tolstoy'un dekadan edebiyatı reddetmesi ve halk için yapılan, kamusal sanatı savunması, onun ardından yüzyıl boyunca Sovyetler Birliği'nde hâkim olacak ve dünyanın birçok ülkesinde sosyalist gerçekçilik ya da toplumcu gerçekçilik diye adlandırılacak olan bir sanat anlayışının habercisidir. Sovyet yöneticileri 1917 zaferinin ilk heyecanıyla, başlangıçta, dönemin avangard sanatçılarıyla işbirliği içine girmiş olsalar bile, çok geçmeden dekadan ve avangard sanatı toplumsal hayattan tümüyle dışlama, onları yoz, burjuva sanat olarak adlandırma yoluna gittiler. Tolstoy'un *Sanat Nedir*'de "bulaşma" diye belirlediği kavram Sovyet düşüncesinde "ideoloji" ve "ideolojik bağlılık" gibi kavramlara dönüştü. Tolstoy'un düşüncesi Sovyet düşüncesi haline gelmişti, fakat bu alanda Tolstoy anılmıyordu. Neden? Çünkü Tolstoy'a göre sanatın yozlaşmasının başlıca nedenlerinden biri sanatın gerçek dinden uzaklaşması, dinin zengin sınıfın emrine giren Kilise tarafından sanatsallaştırılmamış, biçimselleştirilmemiş halinden uzaklaşmış olmasıydı. Günümüzde de zengin sınıflara hizmet eden dekadan, estetikçi sanat bu kilise sanatının bir devamı olarak ortaya çıkmıştı. Oysa "her zaman ve her insan toplumunda bütün bu toplumun insanlarında ortak olan, neyin iyi ve neyin kötü olduğuna dair bir dinsel bilinç vardır ve bu dinsel bilinç sanatla aktarılan hislerin yeterliğini belirler." Tolstoy estetiğinin Sovyet estetiğiyle uyuşmayan yanı buydu. Tolstoy'un estetiği üzerine